

## ПІДВИЩЕННЯ РОЛІ ДЕРЖАВИ У ФОРМУВАННІ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

*Бутенко А.І.*

*Розглянуто основні проблеми, що заважають розвитку виробничого підприємництва в Україні, та запропоновано напрямки вдосконалення регулюючих впливів держави на цей процес*

**Вступ.** Ринкові перетворення в країні викликали перегляд наукових концепцій економічного розвитку. Особливе значення набула теоретична переоцінка інституціональних відносин в економіці: старі інститути, що відповідали командно-адміністративній системі, поступаються місцем новим, що відповідають ринковим потребам. Одним з таких інститутів є підприємництво, яке у ринковій економіці є ключовою умовою господарської діяльності. Одна з головних причин слабкого розвитку виробничого підприємництва полягає, на нашу думку, в самоусуненні держави від виконання регулюючих функцій, у неадекватності системи управління економікою особливостям сучасного стану економіки. Питання про роль держави в регулюванні соціально-економічних процесів було і залишається одним із найдискусійніших з початку реформування економіки. І це теж не випадково, тому що проблема участі держави в економічному процесі - не стільки економічна, скільки політична.

**Аналіз літературних джерел.** Дослідженню проблеми участі держави в ринковій економіці присвячені багато робіт основоположників економічної науки і сучасних учених-економістів: Веблен Т., Камьєн М., Коуз Р., Леонт'єв В., Лукас Р., Парето В., Самуельсон П., Столерю Л., Шварц Н., Шумпетер Й. [1- 8] та інших. Однак, питання про ступінь і методи регулюючого впливу держави на соціально-економічні процеси (а, отже, і формування підприємницького середовища) залишаються актуальними донині, а однозначних відповідей на них, як і раніше, немає, уявляється доцільним обґрунтувати тезу про посилення ролі держави в економіці, що й є **метою** даної статті.

Насамперед, хотілося б підтримати позицію тих учених, політиків і практиків, що виступають за посилення ролі держави в економіці. В Україні до сьогодні здійснюється реалізація економічної моделі, що представляє симбіоз двох концепцій («ліберальної» та дирижистської») у найгіршому варіанті - найвищий ступінь лібералізації економіки в сполученні з найтяжким податковим пресом і рестрикційною монетарною політикою.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** На наш погляд, необхідність посилення регулюючої ролі держави об'єктивно обумовлена цілим рядом факторів, пов'язаних із сучасним соціально-економічним положенням, до яких, зокрема, відносяться такі:

- втрата керованості економічними процесами, пов'язана з утратою державою багатьох регулюючих функцій, у тому числі і тих, котрі необхідні в умовах ринку;

- перехід суспільної системи з одного якісного стану до іншого, що супроводжується політичною й економічною нестабільністю, на тлі глобалізації економіки та поглиблення кризових явищ;

- особливості формування ринкової економіки, обумовлені тим, що вона формується не природним шляхом, а в ході реформ, що проводяться державою;

- негативні соціальні втрати як переходу до ринкової економіки, так і самого ринкового механізму, звести до мінімуму які може тільки держава;

- найглибша криза у всіх галузях і сферах економіки, в умовах якої, як свідчить світовий досвід, роль держави (включаючи її прямий вплив на економічні процеси) зростає;

- вбудовування економіки України у світову економіку (зокрема, вступ у СОТ) при значному ослабленні її ролі і позицій на світових ринках, у всій системі світогосподарських зв'язків.

Посилення ролі держави в реальній економіці варто розглядати як один з пріоритетних напрямків підвищення її ефективності. До останнього часу вона залишалася, власне кажучи, поза впливу держави.

По-перше, поживлення сфери матеріального виробництва найбільшою мірою відповідає проголошеному державою курсу на модернізацію економіки.

По-друге, стабілізація і поживлення її розвитку дозволить нейтралізувати загрозу технологічній безпеці, знизити темпи зростання зовнішнього боргу і витрат на його обслуговування.

По-третє, світовий досвід показує, що найбільш реальний шлях до стійкого економічного зростання – постійне відновлення технологічної бази. При цьому найбільший ефект досягається при технологічних стрибках, коли відбувається не поступовий перехід від одного технологічного укладу до іншого, а різке якісне відновлення технічної бази виробництва по всьому технологічному ланцюжку, тобто зміна технологічних укладів, що представляють собою продукт технологічної еволюції.

Саме такий шлях підтримки стійких темпів економічного зростання використовували розвинуті країни. Причому перехід до технологічного укладу більш високого порядку супроводжувався різким скороченням

частки технологічних укладів нижчих порядків. Так, великомасштабне технічне переозброєння в США, Японії, Великобританії і Німеччині в 70-80-і роки ХХ століття супроводжувалося масовою ліквідацією застарілих, безперспективних підприємств і виробництв (особлива увага приділялася згортанню екологічно шкідливих, працемістких і ресурсномістких виробництв). У США, наприклад, у 1981 р. в автомобільній промисловості, чорній металургії і текстильній промисловості були закриті на технічне переозброєння або ліквідовані десятки підприємств. Тільки з 1980 по 1985 рік було закрито 250 текстильних підприємств. У сталеливарній промисловості з 1978 по 1987 р. було ліквідовано 700 заводів, цехів, ділянок, на 25% скоротився верстатний парк у металообробних галузях. Аналогічні процеси відбувалися в Японії й інших країнах [9, С.89].

Для передреформної вітчизняної економіки була характерна технологічна багатокладність: одночасно існували всі п'ять укладів. Частина першого (нові технології в текстильній промисловості, використання енергії води) і другого (розвиток залізничного транспорту, механізація виробництва на базі використання парового двигуна) чи, як їх ще називають, реліктових укладів, що сформувалися до початку ХХ століття, була дуже незначною. Трохи вищою була частина третього (використання у виробництві електроенергії, розвиток важкого машинобудування, електротехнічної і хімічної промисловості) укладу, що склався і домінував наприкінці ХІХ - першої третини ХХ століття. Переважним був четвертий технологічний уклад, що почав формуватися в 1930-і роки і базувався на розвитку енергетики, заснованої на використанні нафти, нафтопродуктів і газу, атомної енергетики, засобів зв'язку, нових синтетичних матеріалів, електроніки. Із середини 1980-х років, за підтримки держави, почав активно формуватися найбільш прогресивний п'ятий уклад, заснований на розвитку мікроелектроніки, біотехнології, генної інженерії, інформатики, нових видів енергії, на досягненнях в області освоєння космосу, супутникового зв'язку.

Подібна багатокладність, з одного боку, породжувала технологічних монополістів, а з іншого – сприяла виникненню не тільки міжгалузевих, але і внутрішньогалузевих технологічних диспропорцій. Не випадково, вже в той час технологічно багатокладний характер економіки багатьма вченими і практиками зовсім справедливо висувався в якості одного з серйозних чинників, що стримують економічне зростання, і слугував вагомим доводом на користь необхідності структурної перебудови економіки, у тому числі технологічної.

У країнах СНД початок реформ не удалося сполучити з форсуванням науково-технічного прогресу, тому що згортання інвестицій, скорочення фінансування науки, проектно-конструкторських розробок і прикладних

досліджень, погіршення умов роботи галузей обробної промисловості привели до того, що реформування економіки, замість очікуваних позитивних зрушень, лише погіршило ситуацію.

У той час як у розвинутих країнах нарощувалися темпи формування п'ятого технологічного укладу, заснованого на досягненнях в області ефективних і екологічно безпечних, насамперед високих, технологій (нанотехнології, інформаційні технології, електронізація всіх сфер діяльності тощо) і почав закладатися фундамент для формування шостого, у країні відбувалося згорання сучасного п'ятого технологічного укладу, падала частка четвертого укладу, що ще не вичерпав свій потенціал.

Кількісні і якісні характеристики сучасного потенціалу економіки України дозволяють зробити висновок – у нинішньому стані він не зможе в повному обсязі забезпечити перехід не тільки до розширеного, але і до простого відтворення. Крім того, знос виробничого устаткування практично у всіх провідних галузях економіки сприяють багаторазовому підвищенню ризиків, обумовлених можливим частішанням техногенних аварій, і соціально-економічних утрат (як прямих, так і непрямих) від їх наслідків.

Інша особливість - посилення обмежуючого впливу на темпи економічного зростання з боку сформованої неефективної структури промисловості і недостатнього обсягу інвестицій у реальний сектор. При цьому низька інвестиційна активність у сфері матеріального виробництва дотепер супроводжується звуженням відтворювальної бази, про що свідчить стабільне зниження показника запровадження в дію основних фондів.

При пошуку шляхів вирішення цих проблем, на наш погляд, необхідно враховувати, як мінімум, два моменти. По-перше, досвід розвинутих країн, у яких саме державні інвестиції служили поштовхом до структурної перебудови економіки на базі технічного її переозброєння. Так, у США, наприклад, розвиток парку верстатів із ЧПУ був цілком ініційований державою, яка забезпечила замовлення на їх розробку і виробництво, а також модернізацію на їх основі виробництв. У Великобританії виробникам роботів і інформаційного устаткування надавалися дотації, що покривали на початку до 50%, а потім 25-30% витрат цих підприємств. На наступних етапах субсидії виділялися споживачам нової техніки [9, С. 92].

Таким чином, роль держави в розвитку виробничого підприємництва, на нашу думку, полягає у вирішенні наступних задач:

- державна фінансова підтримка, правове й інформаційне забезпечення виробничого підприємництва;
- оптимізація його оподаткування;

– підвищення соціально-економічної ефективності виробничого підприємництва.

У закордонній практиці склалася певна система державної підтримки реального сектора економіки. Види такої підтримки, що надаються підприємницьким структурам в країнах ЄС, наведені в табл. 1.

Таблиця 1

**Види державної допомоги, що використовуються в країнах ЄС, у % від загальної допомоги, наданої промисловості в 2004-2006 рр.\***

Країни	Безпосереднє перерахування коштів	Податкові пільги	Участь у статутно-му капіталі	Пільго-ві кредити	Урядо-ві гарантії
Бельгія	37	45	1	9	8
Данія	94	2	0	3	1
Німеччина	41	26	1	21	11
Греція	54	20	0	13	13
Іспанія	86	0	0	12	2
Франція	46	22	12	5	15
Ірландія	79	7	8	3	3
Італія	42	38	14	5	1
Люксембург	93	0	0	7	0
Нідерланди	78	13	0	2	7
Португалія	72	21	1	1	5
Великобританія	87	7	0	2	4

\* Джерело: European Business: Facts and Fegers. 2007 edition. - Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2007//<http://ec.europa.eu/eurostat>

Аналіз основних показників розвитку сектору малого та середнього підприємництва (МСП) України і країн ЄС, результати якого наведені у табл. 2, свідчить про те, що продуктивність сектору МСП України (визначеного за стандартами ЄС) становить лише 5,6% від продуктивності цього сектору у ЄС в цілому по економіці, а в промисловості ще менше – лише 2,5%.

Тим часом велике і середнє виробничє підприємництво в силу своєї специфіки не менше, ніж мале, потребує державної підтримки, у тому числі фінансової. Кошти, необхідні для цього, варто визначати не в статисті, а в динаміці, з урахуванням потенційних і реальних соціально-економічних ефектів (включаючи і мультиплікативні ефекти), пов'язаних з підприємницькою діяльністю в реальній економіці. Що стосується джерел цих коштів, то одне з них криється в перерозподілі державних витрат, питання про оптимізацію яких уже давно назріло. У першу чергу,

необхідно скоротити витрати на утримання управлінського апарата, розмір якого в Україні у 10 разів більше, ніж в колишньому СРСР.

В умовах обмеженості бюджетних коштів на підтримку виробничого підприємництва доцільно розширювати практику непрямой підтримки.

Таблиця 2

**Порівняння основних показників розвитку МСП країн ЄС і України\***

		Кількість МСП, тис. од.	Кількість зайнятих, тис. осіб	Додана вартість, млрд. €	Частка МСП в цілому по сектору, %		
					Кількість МСП	Кількість зайнятих	Додана вартість
По економічній номіні в цілому	Україна (2006)	355,8	4306,2	175,5*	98,7	46,4	61,3
	ЄС-27 (2005)	19602	85000	3090	99,8	67,1	57,6
По промисловості	Україна (2006)	52,2	1022,9	21,6	95,9	26,6	22,5
	ЄС-27 (2005)	2348	21120	806	99,0	57,1	42,3

\* Джерела: Eurostat (SBS size class), Держкомстат України

Наприклад, шляхом конкурсного розміщення держзамовлень на інноваційні розробки або виробництво високо конкурентної на світовому ринку продукції. Але поки цей вид підтримки використовується недостатньо гнучко.

У створенні умов для підприємницької діяльності одна з ключових ролей держави належить податковому регулюванню. Податкова складова проблем становлення і функціонування вітчизняного підприємництва виступає сьогодні на перший план у зв'язку з численними кардинальними змінами в податковому законодавстві останніх часів.

Загальновідомо, що головними відмінними рисами раціональної системи оподаткування є її тісний взаємозв'язок зі структурою економіки, економічними пропорціями, що реально складаються, а також орієнтація на цілі економічного розвитку, насамперед, на зростання виробництва. Тому при розробці податкової політики необхідно чітко визначити її цільову спрямованість і соціально-економічні наслідки її реалізації. При цьому взаємини держави і товаровиробників, що складаються в процесі оподаткування, мають будуватися на основі певних принципів, сформульованих Адамом Смітом у роботі "Дослідження про природу і причини багатства народів" ще в 1776 р.:

\* Обсяг реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у діючих цінах, млрд. €.

– рівномірність, тобто рівнонапруженість податкових вилучень, єдність вимог держави до платників податків, загальність податкових правил;

– визначеність, що означає чіткість, ясність, стабільність основних характеристик податкової системи, їх незмінність протягом тривалого періоду часу (це стосується, в першу чергу, переліку стягнутих податків, рівня податкового вилучення);

– простота і зручність, що розуміються в буквальному значенні цих слів;

– помірність податків, сплата яких не лягає тяжким тягарем на платника податків.

Як відомо, оподаткування, що представляє собою вилучення на користь держави заздалегідь фіксованої частини доходу господарюючих суб'єктів, покликане виконувати дві основні функції - фіскальну і стимулюючу. В останньому випадку держава, шляхом зміни податкових ставок і надання (скасування) податкових пільг, створює сприятливі або несприятливі умови для товаровиробників, стимулюючи чи обмежуючи їх діяльність. Відповідно до теорії оптимального управління економікою, податкова система виконує стимулюючу функцію лише в тому випадку, якщо загальна сума всіх податкових платежів не перевищує граничного значення вилучення прибутку підприємств і установ, рівного 35%.

В Україні існуюча податкова система стала не тільки ще більш громіздкою в порівнянні з дореформеною, але і гіпертрофованою у бік виконання фіскальної функції, сутність якої полягає у формуванні дохідної частини державного бюджету на всіх рівнях.

Як відзначалося вище, податкова система, що стимулює вплив на матеріальне виробництво, робить це через надання податкових пільг і диференціювання податкових ставок. Варто помітити при цьому, що деякі сучасні дослідники прийшли до висновку про неефективність податкових пільг, пропонуючи сполучити повне їх скасування зі значним загальним зниженням ставок оподаткування. Однак, на нашу думку, в умовах низької конкурентоспроможності українських підприємств, стимулювання діяльності визначених категорій підприємств через систему пільг уявляється більш доцільним.

Здається, що у даний момент варто керуватися досвідом не розвинутих країн, умови підприємницької діяльності в яких різко відрізняються від нинішніх українських, а досвідом країн, що розвиваються, які вирішили задачу прискореного розвитку власної економіки. Такі країни (наприклад, Китай) широко використовували систему державної підтримки виробничих підприємств, у тому числі через систему податкових пільг. У цих країнах, зокрема, була виділена категорія

"піонерних" підприємств із наданням ним "податкових канікул" терміном до 5 років.

Статус "піонерних" привласнювався підприємствам, що випускали дефіцитну продукцію, чи продукцію, що раніше не вироблялася в країні.

З іншого боку, хотілося б відзначити негативний вплив на розвиток реальної економіки податку на додану вартість (ПДВ). Він є непрямим податком і розраховується як різниця між сумою податку, закладеною в реалізовану покупцю продукцію, і сумою податку, сплаченою в складі придбаних матеріальних ресурсів.

Ця особливість розрахунку ПДВ призводить до того, що підприємствам не вигідно працювати з контрагентами, звільненими від його сплати, оскільки відсутня можливість відшкодувати ПДВ по придбаних товарах (роботах, послугах), а, отже, до бюджету прийдеться сплачувати велику суму податку. За зменшення ставки ПДВ (яка, до речі, є однією з найвищих в Європі) зі скасуванням усіх пільг ратують усі, однак втілювати це в життя не квапляться, оскільки ПДВ - найдохідніша податкова стаття бюджету. На нашу думку, доцільним є заміна цього податку на податок з обороту, що, по-перше, зруйнує живильне середовище для корупційних схем повернення ПДВ, а по-друге, стимулює розвиток саме виробничого підприємництва.

До недосконалостей діючої податкової системи, що гальмує становлення цивілізованого виробничого підприємництва, варто віднести нераціональне співвідношення прямих і непрямих податків.

Виділення в податковій системі двох підсистем (підсистеми прямих податків і підсистеми непрямих податків) сприяє досягненню відносної рівноваги між двома суперечливими функціями податків: фіскальної і регулюючої. Прямі податки, покликані регулювати в основному відтворювальні пропорції, виконують стимулюючу роль, непрямим же податкам властива фіскальна функція. Досягнення відносної рівноваги між цими двома підсистемами податків свідчить про створення і функціонування оптимальної податкової системи.

Досвід промислово розвинутих країн показує, що в умовах ринкової економіки кращим є перевага прямих податків (див. табл. 3).

Таблиця 3

**Частка прямих і непрямих податків  
у сумі всіх податкових надходжень (2008 рік) [10]**

Країна	Прямі податки (у %)	Непрямі податки (у %)
США	91,7	8,3
Німеччина	53,2	46,8
Франція	39,1	60,9
Великобританія	55,4	44,6



Японія	74,2	25,8
--------	------	------

Як видно з вищенаведеної таблиці, практично у всіх розвинутих країнах, незалежно від їх національної специфіки, спостерігається перевага прямих податків над непрямими.

Але, мабуть, найістотношою перешкодою для становлення і розвитку виробничого підприємництва є нестабільність податкового законодавства. У будь-якій економіці, а тим більше ринковій, часті і довільні зміни податкових законів обертаються порушенням стабільності економічної системи, перешкоджають нормальному економічному розвитку, ускладнюють прогнозування і планування на макро- і мікрорівнях.

Аналіз нормативної бази, що діє в період з 1992 року до сьогодні, показав, що протягом усього цього часу кількість прийнятих з питань оподаткування документів була настільки велика, що безпосередньо негативно впливала на фінансову діяльність виробничих підприємств.

Недосконалість власне податкової системи доповнюється недоліками механізму реалізації податкових реформ, що відображується, в тому числі й у неоптимальній системі контролю за платниками податків, обумовлюючи репресивність податкового законодавства.

У країнах Західної Європи, наприклад, взаємини платників податків і податкових органів підлегли певним принципам, основними з яких є такі:

- усі різночитання в текстах податкових законів однозначно тлумачаться на користь платника податків;
- податкові органи не в праві наказувати платникові податків застосовувати такі форми і методи його діяльності, при яких він був би зобов'язаний платити найвищі податки;
- рівна відповідальність держави і платника податків у їх фінансових (податкових) взаєминах.

Практична реалізація цих принципів виражається в тому, що суперечні ним податкові закони мають бути скасовані і виправлені (що звичайно і відбувається - або через виправлення з боку вищої судової влади, або з ініціативи самих законодавців). У розвинутих країнах реалізація цих принципів не просто гарантується. Вони так вбудовані в загальну систему державних і економіко-правових відносин, що відступи від них практично неможливі. Якщо уряди вносять податкові законопроекти, що не відповідають представленням про справедливість розподілу податкового тягаря, то ці законопроекти не тільки відкидаються, але часто одночасно відправляється у відставку і сам уряд, що ризикнув внести такі законопроекти.

У США взаємини між контролюючими органами і платниками податків будуються таким чином, щоб максимально повно задовольнити потреби платників податків, що є основними клієнтами будь-якого податкового відомства. Федеральна податкова служба США намагається якнайглибше вникнути в проблеми американських платників податків і

зробити все можливе, щоб вони могли виконати свої податкові зобов'язання відповідно до чинного законодавства.

Основним принципом роботи Федеральної податкової служби США є забезпечення так званої «добровільної податкослухняності» платників податків. Даний принцип припускає, що платники податків згодні добровільно підкорятися встановленому порядку і закону без примушування їх до цього насильницькими діями.

У стислій формі концепція «добровільної податкослухняності» може бути представлена в такий спосіб. Федеральна податкова служба США займається не збором податків, а створенням умов для того, щоб усі платники податків сплачували податки вчасно й у повному обсязі. Вирішити цю задачу шляхом перевірки всіх платників податків неможливо, тому, одержавши від громадян податкові декларації, податкова служба вибирає найбільш «перспективних» (з погляду можливості одержання сум додаткових нарахувань) платників податків. Ці платники податків піддаються ретельній перевірці, за результатами якої робляться доначислення. При цьому про арешт і розпродаж майна злісних неплатників повідомляється в засобах масової інформації.

В Україні ж в основу податкової реформи покладена стратегія збільшення репресивності податкового законодавства, що виявляється в численних податкових санкціях за податкові порушення й антагонізмі у відносинах платників податків і податкових органів. Цілком зрозуміло, що не кожен підприємець здатний розібратися в податкових лабіринтах, але він буде жорстко покараний за недоплату податків незалежно від її причини. Заплутаність податкової системи, крім всього іншого, провокує хабарництво чиновників і збільшує корупцію.

Ситуація збільшується сваволею податкових чиновників на місцях, що виявляється у вільному тлумаченні законів і підзаконних актів, неправомірному доначисленні податків і штрафів з них, позбавленні підприємців пільг за формальними підставами, ускладненні процедур постановки на податковий облік і здачі фінансової звітності, перевищенні повноважень при проведенні податкових перевірок, ненаданні необхідної інформації, тощо.

В таких умовах організувати і розвивати власну справу в сфері виробництва і складно, і не вигідно. Тому підприємці змушені або займатися більш мобільними видами діяльності, що приносять швидкі високі доходи (торгівля, фінансові операції, угоди з цінними паперами, посередництво, тощо), або хоча б частину свого бізнесу "уводити" до «тіні» за допомогою різних фінансових схем, використання недоробок у законодавстві, приховування доходів і т.п.

**Висновки.** Для створення сприятливих умов розвитку виробничого підприємництва, на нашу думку, необхідно, насамперед, підсилити

стимулюючий вплив податкової системи на матеріальне виробництво шляхом зміни загальної структури податків у напрямку зниження в ній частки непрямих. Необхідно також замінити податок на додану вартість податком з обороту зі ставкою 2%.

З огляду на значущість прибутку як джерела нагромадження капіталу, варто принципово змінити методика розрахунку податку на прибуток. При цьому можливо використовувати принцип, що практикувався в минулому, коли підприємства звільнялися від виплати податків на ту частину прибутку, що утворює рівень рентабельності виробництва менше 20-25% (саме цей рівень рентабельності дозволяє підприємству здійснювати нормальну виробничу діяльність). Іншими словами, обкладатися податком повинна тільки та частина прибутку, що забезпечує рівень рентабельності понад 20-25%.

Для стимулювання інвестиційної підприємницької діяльності, особливо у високотехнологічних і наукомістких галузях, варто відмовитися від обкладання створеного на виробництві прибутку без урахування напрямків його використання. Прибуток, що інвестується в розвиток виробництва, має звільнятися від податків.

З огляду на те, що податкова система покликана стимулювати пріоритетні види діяльності, а на даному етапі такою є діяльність у сфері матеріального виробництва, ставки податку на прибуток тут мають бути нижче, ніж у таких видах діяльності, як торгівля, посередництво і т.п.

З метою пом'якшення наслідків регіональної нерівномірності підприємницької активності в сфері матеріального виробництва, необхідно диференціювати оподаткування виробництва залежно від рівня соціально-економічного розвитку регіонів. Так, якщо для регіонів з досить високим рівнем соціально-економічного розвитку диференціювати податки доцільно, виходячи з пріоритетності конкретного виду виробництва, то для депресивних районів можливі максимально пільгові податки, аж до їх повного скасування на певний період.

Уявляється, що одним із кроків у покращенні податкової політики і доданні їй стимулюючої виробничої спрямованості необхідно здійснити переорієнтацію на надання податкових пільг малим підприємствам, що займаються, насамперед, виробничою, у тому числі інноваційною, діяльністю, і максимальне скорочення пільг структурам, що діють у сфері торгівлі, посередництві тощо. До того ж надання пільг треба зробити посправжньому діючим, адже за короткий час не всі підприємства можуть налагодити виробництво, і стимулюючий вплив пільг не спрацює. У зв'язку з цим доцільно було б ці пільги встановлювати з моменту початку виробництва, а ще краще – з моменту реалізації продукції.

Для того, щоб знизити негативні наслідки нестабільності податкового законодавства, варто встановити, що порядок

оподатковування, який існував на період реєстрації підприємства, не може бути змінений протягом ряду років, якщо порядок, що знову вводить, погіршує колишні умови виробничої діяльності підприємства.

Виходячи з закордонного досвіду стимулювання виробництва, має сенс установити в Україні категорію "піонерних" підприємств із наданням ним "податкових канікул" терміном до 5 років. Статус "піонерних" варто надавати підприємствам, що випускають продукцію, яка раніше не вироблялася в країні, високо конкурентну або гостро дефіцитну. Для дієвості "податкових канікул" таким підприємствам варто надавати інші (неподаткові) пільги: звільнення від сплати імпорتنих мит на сировину й устаткування, відсутні на місцевому ринку, надання можливості прискореної амортизації основних фондів тощо.

Реалізація запропонованих заходів зробить податкову систему більш досконалою, надасть їй стимулюючого характеру. Зрозуміло, що держава, йдучи на це, стоїть перед погрозою зниження надходжень до бюджету, однак цього не відбудеться, якщо використовувати прогресивне оподаткування особливо високих спекулятивних доходів. Крім того, зниження податкових ставок і надання податкових пільг призведе до розширення податкової бази і підвищення рівня збирання податків.

Одночасно варто йти по шляху спрощення податкового процесу, тобто:

- врегулювання суперечливих питань у порядку узгодження позицій до представлення податкової звітності;
- випуск рекомендаційних інструкцій з вирішення суперечливих питань, які найбільш часто зустрічаються;
- розробка програм щодо зменшення кількості суперечливих ситуацій в окремих галузях;
- застосування прискорених і спрощених процедур вирішення суперечок і т.д.

Нарешті, для створення сприятливих умов розвитку підприємництва вкрай важливим є введення практики затвердження законодавчих актів в області податкової політики одночасно з механізмом їх реалізації, що включає програмно-інформаційне забезпечення, яке дозволить знизити численні бухгалтерські помилки щодо визначення оподаткованої бази і розрахунку податків. Це, в свою чергу, дозволить скоротити численні, здебільшого неефективні, перевірки платників податків, внаслідок чого скоротяться витрати часу, зусиль і коштів як на проведення цих перевірок, так і на судові розгляди.

### *Література:*

1. Камьен М., Шварц Н. Структура рынка и инновации // Вехи экономической мысли. Т. 5 / под общ. ред. А.Г. Слуцкого. – Спб.: Экономическая школа, 2003.
2. Коуз Р. Фирма, рынок и право. – М.: ЮНИТИ, 1993.
3. Леонтьев В. Экономические эссе. – М.: Политиздат, 1990.
4. Макмиллан Ч. Японская промышленная система. – М.: Прогресс, 1988.
5. Самуэльсон П.Э. Цены факторов производства и товаров в состоянии равновесия // Вехи экономической мысли / под общ. ред. А.П. Киреева. – М.: ТЕИС, 2006.
6. Столерю Л. Равновесие и экономический рост (принципы макроэкономического анализа). – М.: Статистика, 1974.
7. Шумпетер Й. Теория экономического развития. – М.: Прогресс, 1982.
8. Lucas R. Studies in business-cycle theory. – Cambridge, 1981; Veblen T. Place of Science in Modern Civilization. – N.Y., 1961.
9. Безруков В., Матросова Е. Структурные преобразования промышленности // Экономист. – 1997. – № 2. – С.89-94.
10. The Global Competitiveness Report 2008-2009. – Geneva, Switzerland: World Economic Forum, 2009. – 500 p.

*Abstract*

**Butenko A.I.**

**Increase of a role of the state in formation of manufacturing entrepreneurship.**

The main problems handicapping development of manufacturing entrepreneurship in Ukraine are reviewed and the directions of perfecting of adjusting influencing of the state of this process are offered.